

**İLETİŞİM VE
MEDYA
SOSYOLOJİSİ
YAZILARI**

**EDİTÖR
ÜMMET ERKAN**

İmtiyaz Sahibi / Publisher • Gece Kitaplığı
Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • Doç. Dr. Atilla ATİK
Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Didem S. KORKUT
Sosyal Medya / Social Media • Arzu Betül ÇUHACIOĞLU

Birinci Basım / First Edition • ©EYLÜL 2019

ISBN • 978-625-7002-14-1

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Gece Kitaplığı'na aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin
almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Gece Akademi Gece Kitaplığının yan kuruluşudur.

The right to publish this book belongs to Gece Kitaplığı.
Citation can not be shown without the source, reproduced in any way
without permission.

Gece Kitaplığı / Gece Publishing

ABD Adres/ USA Address: 387 Park Avenue South, 5th Floor,
New York, 10016, USA

Telefon / Phone: +1 347 355 10 70

Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak
Ümit Apt. No: 22/A Çankaya / Ankara / TR

Telefon / Phone: +90 312 384 80 40
+90 555 888 24 26

web: www.gecekitapligi.com

e-mail: geceakademi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume
Sertifika / Certificate No:29377

MEDYANIN SOSYAL VE SİYASAL ETKİLERİ

Fethi NAS¹

Giriş

İletişim, insanlığın çok eski zamanlardan itibaren sistematik biçimde icra ettiği bir eylem/olgu olarak varlık göstermiş fakat yirminci yüzyıldan itibaren son derece önemli bir konu haline gelmiştir. Önemli bir konu haline gelmesi sanayileşme, dünya genelinde faaliyet gösteren şirketler ve küresel politika ile birlikte iletişim teknolojilerinin (radyo, televizyon, telefon, uydu ve bilgisayar ağı gibi) baş döndürücü bir hızla gelişmiş olması ile ilişkilidir. Yirminci yüzyılın iletişim sistemleri geçmişten farklı olarak yazma, okuma, izleme, dinleme, konuşma, eğlenme ve eğitime gibi çeşitli roller ve işlevler üstlenmiştir.

19.yy'da Avrupa'da icat edilen kablolu telgraf ve telefonlar, uzak mesafeler ve farklı bölgeler arasında iletişim kurulmasını sağlamıştır. Kısa süre zarfında bu iki icat, dünyanın birçok yerine yayılmıştır. Böylece telgraf ve özellikle telefon 20.yy'ın iletişim, haberleşme ve bilgi aktarımının temel araçları haline gelmiştir. Radyonun icat edilmesi ile dünya genelinde bir noktadan yayılan bilgi, eğlence, ticaret ve eğitim gibi işlevleri olan yeni bir iletişim ve haberleşme biçimi ortaya çıkmıştır. İlerleyen yıllarda televizyon, bilgisayar, internet ve cep telefonlarının icadı ile yeni iletişim teknolojileri insanların hayatında

---

¹Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. E-Mail: fethinas@yahoo.com

yer edinmiştir. Yeni iletişim araçlarının sağlamış olduğu söz konusu bazı faydalar kısa bir süre içerisinde hızla yayılmış ve bütün dünya toplumları tarafından benimsenmiştir.

Günümüz dünyasında iletişim; bireysel, ulusal ve uluslararası alanda gerçekleşen bütün faaliyetlerde önemli bir kavramdır. Modern zamanlarda gelişen iletişim ağları sayesinde dünya üzerindeki yaşam şekillerinin görünümünü de değiştirmiştir. İletişim imkânlarının artması ile gözle görülür pek çok gelişmenin insan yaşamına dâhil olduğunu söylemek mümkündür. Bugün dünya üzerinde bilgisayar, telefon ve internet gibi iletişim araçlarının olmadığı veya bu denli yaygın olmadığı zamanları yaşayan-bilen bir kuşak yaşamını sürdürmektedir. Aynı şekilde telefonsuz ve internetsiz bir dünyanın neye benzediğini bilmeyen bir kuşak da vardır. Birinciler için dünya, iletişim ağlarının gelişmesi ile küresel bir köy haline gelmiştir. İkinciler içinse dünya, herhangi bir yerde olup bitenin kolayca bilindiği ve dünyanın avuç içine sığacak kadar küçük olduğu bir yerdir.

Yeni iletişim ve bilgi teknolojileri toplumda ve ilişki kurma biçimlerinde adeta küresel bir devrime yol açmıştır. Modern zamanların iletişim teknolojileri nerede olursa olsun, insanların birbirileri ile sürekli olarak irtibat halinde olmasını ve bilgi alışverişini sınır tanımaksızın mümkün hale getirmiştir. Bu gelişmeler, doğal olarak bir takım yeni sonuçları beraberinde getirmektedir. Örneğin televizyon, bilgisayar ve telefonlar aracılığı ile sağlanan bilgi aktarımının gündelik yaşamda çok sayıda faydasının olduğunu söylemek mümkündür fakat olumlu özelliklerinin yanında bireylerarası iletişim ve etkileşim alanlarında

bir takım olumsuz sonuçlara da yol açmaktadır (Baller vd, 2016).

Modern zamanların teknolojisi insanlar arasında çok boyutlu değişimleri ortaya çıkarmıştır. Bunlar arasındaki en önemlilerden biri çokkültürcülük ve kültürlerarası iletişimdir. Televizyon, telefon ve bilgisayar gibi modern iletişim teknolojileri sayesinde dünyanın bir ucunda yaşayan insanların varlığı ve faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmak kolaylaşmıştır. Bu tür bir gelişmenin, dünyadaki kültürel çeşitliliğin anlaşılmasında ve dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanların kültürel farklılıklarının kabul edilebilmesinde önemli bir katkı sağlayacağı varsayılmıştır. Ayrıca iletişim imkânlarının kolaylaşması ile kültürlerarası iletişimin artacağı, kültürel zenginliklerin keşfedileceği insanlık medeniyetinin daha da gelişeceği ileri sürülmüştür (Hay, 2007).

Ne var ki, teknolojik ilerlemeler, insan yaşantısını kontrol eder bir hale gelmiştir. Özellikle internet kullanımının yaygınlaşması ile insanların gündelik yaşantılarında normal olmayan bir takım davranış ve alışkanlıklar baş göstermiştir. Teknolojideki ilerlemelerle stresli bir yaşam, sorunlu kişilik özellikleri, siber suçlar ve çeşitli sağlık sorunları ortaya çıkmıştır. Bu sorunların ortaya çıkmasında büyük ölçüde geçmişe nazaran daha az çaba ve emek gerektiren üretim sistemlerinin geliştirilmiş olması ve kullanılması etkilidir. İletişim teknolojilerinin ve iletişim ağlarının gelişmesi ile insanlar arasındaki ilişkilerin ve etkileşimlerin daha da artacağı varsayılmış fakat ortaya çıkan tablo bunun tam aksini göstermiştir. Gündelik yaşamda sosyal hayattan uzaklaşma ve izolasyon git-tikçe artmakta ve insanlar zamanlarının önemli bir bölümünü sosyal ağlar aracılığı ile sanal oyunlar veya sanal

ilişkilerle geçirmeyi tercih etmekte ve gerçek hayattan uzaklaşmaktadır. İnsanların yaşantısını kolaylaştıracağı düşünülen teknoloji, yeni türden sorunların kaynağı haline gelmiştir. Modern teknolojik üretim, insanın yerine çalışan ve düşünen yeni araçlar geliştirmiştir. Modern araç gereçlere artan bağımlılık, insanların yaratıcılığını azaltmaktadır. Bundan dolayı insanların teknolojiye bağımlı hale geldiğini ve onu tutku ile kullanmaya devam edeceğini söylemek mümkündür.

Medya – Kitle İletişim Araçları

Dünya genelinde yaşamın her alanında görülen köklü değişimler genel bir eğilim olarak küreselleşme süreci ile açıklanmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojileri ile kitle iletişim araçlarının gelişmesinin bir sonucu olarak küreselleşme; ekonomi, siyaset, kültür ve toplumsal düzeyde birçok dönüşümün anahtar kavramı konumundadır (Tahranian 1999). Günümüzün dünyası, geçmişe nazaran daha bütünleşmiş ve adeta küçülmüş durumdadır. İçinde bulunduğumuz çağ, küresel kapitalizm, aynı mal ve hizmetlerin farklı yerlerde temin edilebilmesi, hızlı ulaşım ve iletişim imkânlarının son derece gelişkin olduğu bir çağ olarak karakterize edilebilir (Eriksen, 1999). Bir diğer ifadeyle 1960'lı yıllarda McLuhan'ın öngörülleri doğrultusunda dünya artık "küresel bir köy" haline gelmiştir. McLuhan, 500 sene kadar önce Avrupa'da matbaanın icadıyla yazılı basının insanlar arasında katı ve soyut bir ilişki ve iletişim biçimini ortaya çıkardığını ve bunun da insanlar arasındaki mesafeyi açtığını ileri sürmüştür. Oysa modern zamanlarda icat edilen (radyo, televizyon gibi) iletişim araçlarının insanları birbirine yaklaştıran sözlü iletişimi geliştireceğini savunmuştur (1964: 261). Aynı

zamanda elektronik iletişim sistemlerinin sağladığı karşılıklı ilişkilerin insanlar arasındaki sosyal, ırksal ve etnik sınırları yok edeceğini ve demokrasiyi evrensel bir yönetim biçimi haline getireceğini savunmuştur. “*Understanding Media*” (Medyayı Anlamak) adlı çalışmasında dünya geneline yayılan iletişim ağlarının insanlar arasında ortak bir bilincin oluşmasına imkân vereceğini savunmuştur.

McLuhan’dan sonra küresel köy, beklenenin ötesinde bir büyüme yaşamıştır. Sovyetler Birliği dağılmış, Avrupa’nın doğusu Balkanlar’da kanlı savaşlar yaşanmıştır. Çin dünyanın kapitalist üretim merkezlerinden biri haline gelmiş, Ortadoğu bölgesi ise otoriter rejimlere karşı daha fazla demokratik haklar talep eden halk hareketlerine sahne olmuştur. Bütün bunlar, McLuhan’ın öngördüğü dünya geneline yayılmış etkin iletişim ağlarının aktardığı ve yayılmasına vesile olduğu özgürlük ve demokrasi kavramlarının bir yansımasıdır. Fakat aynı zamanda ve aynı iletişim ağları aracılığı ile dünyaya nüfuz etmeye çalışan yeni yaşam biçimlerinin ve toplumsal mesajların da varlığı dikkat çekmektedir. Kitle iletişim araçları, küreselleşme süreci ve kapitalist yayılmacılığa bağlı olarak bir avuç insanın hükmettiği araçlar haline gelmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren 5-6 uluslararası şirket dünyanın önemli (dergi, gazete, kitap, televizyon gibi) yayın organlarını kontrol eder hale gelmiştir (Djankov ve Nenova, 2002).

McLuhan’ın düşünceleri bir dereceye kadar doğruluk payına sahiptir. Günümüzde dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan bir insan, çok basit biçimde dünyanın en ücra köşesinde olup bitenlerden haberdar olabilmektedir. Dünyanın bir ucunda yaşanan bir olay, sadece yaşadığı

yerdeki insanları ve ilişkileri değil, dünyanın büyük bir bölümünü etkisi altına alabilmektedir. Ne var ki, McLuhan'ın medyanın geleceğine dair öngörüsü son derece idealist bir yapıya sahiptir. Dünyanın birbirinden uzak noktalarını birbirine bağlayan bilgi ve iletişim ağları, farklı gerçekliklerin kaynağı olan devasa toprak parçalarını birbirine yakınlılaştırır. Bir diğer ifadeyle, “küresel köy” hiçbir zaman somut bir karşılık bulamamıştır. Çünkü iletişim sistemleri aracılığı ile kurulan ilişki ve bilgi alış-verişinin anlık ve kısa süreli olduğunu söylemek mümkündür. McLuhan, Batı kökenli olmayan kültürleri ve ulusal aidiyetleri aşmaya devam eden çeşitliliğin, beklenmeyen büyümesini görmekte başarısız olmuştur. Çok kültürlülüğün ve çeşitliliğin küresel düzeyde iletişim ilişkileri ve türleri üzerinde önemli bir etkisi vardır. Dünya artık tek bir bilincin hâkim olduğu veya olması gereken bir yer değildir. Aksine, farklı inanç sistemlerinin ve aidiyetlerin birbirleri ile mücadelesi ve etkileşimi ön plandadır. 1990'lı yıllara kadar sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda etkisini hissettiren iki kutuplu dünyadaki Soğuk Savaş, Sovyet sosyalizminin çöküşü ile kurumsal anlamda son bulmuş ve kapitalist sistem zaferini ilan etmiştir. Bazı düşünürler bu tarihsel olay sonucunda dünyada ideolojiler döneminin sone erdiğini savunmuştur. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da yaşanan bu değişimler sadece savaş sonrası tarihin belli bir dönemini değil, insanlığın ideolojik evrimini ve Batı liberal demokrasisinin tek ve nihai yönetim biçimi olduğunu ilan etmiştir (Fukuyama, 2003). Bazıları ise bunu tarihin sonu olarak görmemiş, sosyalizm ve kapitalizm arasındaki ideolojik mücadelenin farklı biçimlerde varlığını koruduğunu ve hatta mücadeleye din ve milliyetçilik gibi yeni dokt-

rinler ve ideolojilerin de tarih sahnesine çıktığını deklare etmiş (Huntington, 2018:24) veya ideolojiler arasındaki mücadelenin sona ermesinin yeni sosyal sistemlerin ve çatışmaların doğuşu anlamına geldiğini ve yeni bir başlangıcın habercisi olduğunu ileri sürmüştür (Bell, 1960:447-492).

Modern zamanların kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkilerini farklı bir bakış açısı ile ele alan düşünürler de vardır. Bağdikian'a göre modern zamanların kitle iletişim araçları, küresel köyün lortlarını yaratmıştır. Küresel köyün lortlarının çıkarlarının şekillendiği kendi siyasal ve ekonomik gündemleri vardır ve çıkarlarını desteklemeyen veya tehdit eden unsurlara karşı her zaman dirençlidirler. Bu yüzden geçmişte hiç olmadığı kadar geniş insan kalabalıklarını etkileyen ve homojenleştiren düşünce, kültür ve ticari faaliyetleri empoze ederler. Böyle bir gücü tarihte ne Sezar ne Hitler ne Roosevelt ne de başka hiçbir kimse bu denli etkili biçimde kullanamamıştır. Kitle iletişim araçları sayesinde insanlara nereye oy vereceği ve hatta neyi yiyip içeceklerine dair bilgiler empoze edilmektedir (1989: 810). Kitle iletişim araçları, modern teknolojiler aracılığı ile yaratılan ürünlerin kamuoyuna sunuluncaya kadar, bilgi süreçlerinin her adımını sıkı biçimde kontrol etmekte ve tüketim şeklini planlamaktadır. Burada kastedilen ürün; mal ve hizmet olduğu kadar düşünce, bilgi, eğlence ve popüler kültür unsurlarından oluşabilecek her şeyi kapsamaktadır.

Türü ne olursa olsun, medya ve kitle iletişim araçları küresel ölçekte çeşitli ürünlerin telif haklarını politik birtakım eğilimler çerçevesinde kullanabilmektedir. Özellikle fiber optik kablolar ve dijital uydular aracılığıyla düşük maliyetlerle ve son derece hızlı biçimde bilgiler ve

düşünceler daha fazla yayılmaktadır. Bu yüzden ulusal sınırlar anlamını yitirmekte ve yeni eğilimler oluşmaktadır. Özellikle internet kullanıcılarının başlıca bilgi kaynağı konumundaki yayınlar, şaşırtıcı biçimde farklı şirketlerin mülkiyeti altında faaliyet yürütmektedir. Örneğin, The Encyclopedia Americana, Fransız; New American Library İngiliz ve Encyclopaedia Britannica'nın Amerika kökenli bir şirket tarafından yönetildiği bilinmektedir (Bagdikian, 1989). Bütün dünyada kamuya yönelik yayınların tamamında ticari işlemleri hedefleyen ve izleyicilerin daha fazla ürün tüketmesini teşvik eden reklam ve içerikler çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu yüzden medya ile reklam ajansları arasında çok yakın bir ilişki vardır. Reklam ajansları çeşitli mal ve ürünlerin pazarlanmasından, yöneticilerin belirlendiği seçim kampanyalarına kadar pek çok alanda faaliyetler yürütmektedir. Ekonomi ve siyaset ile yakın ilişkisinden ötürü medya kuruluşları önemli bir ekonomik güce sahiptir. Öyleki bazı medya kuruluşlarının gelirleri, birçok ulus devletinin gelirlerinden kat be kat fazladır. Uluslararası ölçekte gerçekleşen yayınlardan ve reklamcılık faaliyetlerinden elde edilen gelirler ile bunun beraberinde getirdiği ekonomik güç ister istemez, ulusal hükümetlerin kararları üzerinde etkin olma fırsatını getirmekte ve uluslararası rekabeti körüklemektedir (Warf, 2007). Medya artık sadece gündelik yaşamda haberleşme, eğlence ve bilgi alışverişinden ibaret değildir, aynı zamanda sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan yeni toplumsal yapıların ekonomik ve kültürel çerçevesini belirleme gücüne de sahiptir. Medyanın bu denli etkili bir konumda olması bir “medya endüstrisi” kavramını beraberinde getirmiştir. Medya aracılığı ile küresel çapta faaliyet gösteren firmalar, belirli ürün ve

hizmetleri sağlamak suretiyle başlı başına bir kategori oluşturmaktadırlar buna da medya endüstrisi denmektedir. Medya endüstrisi, doğrudan veya dolaylı olarak yayın istasyonlarına, yayın ağlarına, program üretim ve dağıtım tesislerine, kablolu-kablosuz televizyon kanallarına, gazete, dergi ve kitap yayıncılarına sahip olan ve işleten şirketler olarak tanımlanmaktadır. Bu firmalar hem içerik üretim faaliyetlerini yürütmekte hem de bu içeriklerin dağıtım hizmetlerini yerine getirmektedir (Ozanich ve Wirth, 2004:69). Üretilen ürünler hem kültürel hem de ekonomik bir değere sahip olarak izleyiciler ve dinleyiciler tarafından tüketilmektedir. Medyanın sıradan kullanıcıları ise küresel medya patronlarının bu gücü ve etkisinin farkında değildir. Çünkü medya araçları renkli ve çeşitli içeriklerle kitlelerin gözlerini kamaştırmakta ve dikkatlerini istenilen noktaya yöneltmektedir. Bu durum ise McLuhan'ın öngördüğü evrensel barış ve huzur ile büyük ölçüde çelişmektedir.

Bilgi Egemenliği versus Ulusal Egemenlik

İkinci Dünya Savaşından sonra genel olarak, kitle iletişim araçları sayesinde uluslararası ilişkilerde bilgi akışının evrensel barışı, karşılıklı anlayışı ve kalkınmayı sağlayacağına dair yaygın bir görüş kendisini hissettirmiştir. Ne var ki, Savaş'ın hemen ardından sömürgecilik sonrası dönemde bağımsızlığını kazanan yeni uluslar, iletişim ve bilgi kaynaklarının ulusal bir mesele olduğunu ve ötekilerle paylaşılmaması gerektiğini savunmuşlardır. Bazı ülkeler, eski sömürgelerinde kontrolü elinde bulundurmak ve ulusal kalkınmayı engellemek amacıyla özgür medyanın ve sınırsız bilgi akışını zorunlu olduğunu iddia etmişlerdir. Buna göre uluslararası alandaki yeni

mücadele alanı bilgi aktarımı ve paylaşımı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ulusal hükümetler veri ve bilgi akışının kontrolünü ulusal egemenliğin bir parçası olarak görmektedir. Bundan dolayı sınırsız ve kontrolsüz bilgi alışverişinin kamu düzenini, tüketicilere yönelik hak ihlallerini ve ulusal güvenliği zedeleyeceğini iddia etmektedir. Hatta pek çok hükümet, özellikle yerli işletmelerin yabancı şirketler ve hizmet sağlayıcılar ile yaşanan rekabet konusunda ciddi endişeler taşımaktadırlar. Ulusal hükümetlerin siber ulusal sınırları korumaya yönelik aşırı korumacı tavrı, küresel ortamda oluşmuş olan ilişkileri zedelemekte ve bir tür Balkanlaşma sorununu ihtimalini çağrıştırmaktadır (Pepper vd, 2016:39).

Sınırları aşan serbest veri akışı, interneti bilgi ve ekonomik kalkınmanın itici güçlerinden biri haline getirmiştir. Manyika ve Roxburgh'a göre (2011) internet, özellikle gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen milli gelirin değişmesinde bile etkili hale gelmiştir. Buna göre, internetin yarattığı ekonomik değer, teknoloji sektörü ile birlikte sanayi üretimi alanında faaliyet yürüten şirketlerin kazancının yüzde 75'ine yakınına oluşturmaktadır. Veri ve bilgi akışı sayesinde şirketler, iç ve dış pazarlara açılma fırsatlarını yakalamakta, farklı alanlarda ihtiyaç duyulan araçları üretebilmekte ve yeni fikirlerden kısa bir süre içerisinde haberdar olabilmektedir bu da şirketlerin üretkenliğini ve kazancını olumlu yönde etkilemektedir. Bundan dolayı dijital ticaret kapsamında veri akışının serbest bırakılması, bu tür akışların en son teknolojik yeniliklerin sağlanmasındaki kritik rolü göz önüne alındığında daha da belirgin hale gelmektedir.

Geleneksel egemenlik anlayışı, bir devletin başka bir devletin tahakkümü olmaksızın kendi sınırlarının ve do-

ğal kaynaklarının güvenliğini sağlaması, kendi siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel düzenini tesis etmesi anlamına gelir. Bilgi egemenliği ise ülkelerin iletişim ve bilgi alanlarındaki egemenlik ve toprak bütünlüğünün korunması olarak anlaşılabilir (Kastrisios ve Tsoulos, 2017). Bu açıdan bakıldığında iletişim ve ulusal egemenlik arasında yakın bir ilişkinin olduğu görülür. Modern zamanlarla birlikte hâkim olan yaklaşım, bilginin güç olduğu çerçevesinde şekillenmiştir. Bundan dolayı ekonomik bilgi de beraberinde bir tür yeni güçler getirir. Bilginin ekonomik bir değeri vardır ve belirli veri türlerini saklamak ve kullanmak bir ülkeyi diğer ülkelere nazaran siyasal ve teknolojik bakımdan daha avantajlı bir konuma getirebilir. Bundan dolayı bilgi egemenliğinin zedelenmesi ve ulusal veri akışının kontrolsüz bir şekilde kullanılması, ulusal egemenliğin çeşitli türlerden tehlikelerle karşı karşıya gelmesine yol açabilir (Damon, 1986).

Uluslararası hukuk kuralları ulusların, doğal zenginlikleri ve kaynakları konusunda daimi egemenlik haklarının var olduğunu kabul eder. Doğal bir kaynak olarak, dünyanın radyo-manyetik dalgalarının fosil atıklar-petrolden daha değerli olduğunu söylemek mümkündür çünkü diğer doğal kaynaklarda olduğu gibi kirliliğe, aşırı kullanımdan kaynaklanan tükenme riskine maruz kalmamaktadır (Read, 1979). Günümüzde veri akışlarının büyük bir bölümü ise bu kaynaklar üzerinden sürdürülmektedir. Bu yüzden veri akışı her an her yerde ve çok hızlı biçimde gerçekleşebilir. Veri ve bilgi akışının sınırları aşacak biçimde gerçekleşmesini sağlayan teknolojik araçlar, ülkelere bunların dönüşümünü ve manipülasyonunu kontrol etme gücünü de vermektedir. Uluslararası hukuk ise bu konuda oluşması muhtemel sorunları çöze-

bilecek yasal bir çerçeve ve veri akış kurallarını hala oluşturabilmiş değildir. Kısaca söylemek gerekirse, hayatın her alanında olduğu gibi, yasal yapılar bile yeni gelişen teknolojik gelişmelere ayak uydurmakta sorunlar yaşamaktadır. Çoğu devlet, bilginin özgürlüğü konusunda yasal birtakım ilkeleri benimsemiş olmasına rağmen, özgürlük kavramının görece bir içeriğe sahip olması, farklı yorum ve uygulamalara yol açmaktadır. Gelişmiş ülkeler “bilgi özgürlüğünü” sınırsız bilgi aktarımı olarak tanımlarken, gelişmekte olan birçok ülke bu konuda dengeli bir düzenlemenin olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bilginin dengeli bir şekilde düzenlenmesinden kasıt, devletin izleme ve denetleme zorunluluğuna işaret eder.

Görüldüğü gibi yeni iletişim teknolojileri, egemenlik kavramı ile ilgili çeşitli sorunları doğurmaktadır. İletişim süreci bir parçası olarak mesajı üretme, yayma ve alma teknolojileri ulusal sınırları aşmaktadır. Elektronik mesajlar belirli bir ülkenin sınırları içerisinde üretilmekte ve buradan diğer ülkelerin sınırlarını aşarak işlenmekte ve dönüştürülmektedir. Hatalı veya kasıtlı bir işleme veya dönüştürme durumu ise siyasal ve sosyal bakımdan farklı algılamalara yol açabilmektedir. Bundan dolayı devletlerin bilgi egemenliği genel olarak verilerin toplanmasını, analiz edilmesini, manipülasyonunun ve iletimini kontrol etme kapasitesi olarak bilinir. Gerek gelişmiş gerek gelişmekte olan ülkeler, kendi iç işleyişleri ile ilgili bilgiler üzerindeki kontrollerini kaybetmekten ve bunun sonucunda oluşabilecek sorunlardan ciddi endişeler taşımaktadır. Bu yüzden devlet ve hükümetler, savaş veya iç çatışma ihtimalinin gündeme geldiği olağan üstü durumlarda elektronik iletişim ağları üzerinden gerçekleştirilen

veri akışlarını kontrol etmekte veya önleyebilmektedir (Leeson, 2008).

Fiziksel iletişimin dünya üzerinde hâkim olmaya başladığı dönemlerden itibaren devlet ve hükümetler, egemenlik alanlarını yönetmek için karşılıklı olarak birbirleriyle ilişkili iki düzenleyici rejim oluşturmuşlardır; bunlardan birincisi deniz alanlarını tüm kullanıcılara açan denizcilik yasaları ve belirli kara ve hava sahalarının belirli aktörlere yönelik olarak kapatılması kanunlarıdır. Fakat günümüz dünyasında uydu sistemleri aracılığı ile sinyaller kullanılarak veri dolaşımının yaygınlık kazanması, karmaşık sorunlara gebedir (Kastrisios ve Tsoulos, 2017). Örneğin bir ülkenin hava sahasının sınırlarının nerede başlayıp nerede biteceği tartışma konusudur. Hava sahası ile ilgili yürürlükte olan yasaya göre ülkelerin hava sahası kara sınırlarından itibaren başlar. Dış uzay doktrini ile ilgili yürürlükte var olan yasalara göre ise ulusal herhangi bir sınırlama olmaksızın, gök cisimleri uzayda serbestçe dolaşabilir. Dış uzay hukuku ile hava sahası hukuku, ülkelerin fiziksel ölçümleri bakımından birbirleri ile çelişmektedir. Dış uzay ve hava sahası ayrımı, devletlerin topraklarının üst kısmındaki hava sahasını kontrol etmesi ilkesine dayalı biçimde Van Karman Sınırı ile belirlenmektedir. Van Karman Sınırı ise yeryüzünden 100 km yukarıda belirlenmiş olan hayali bir çizgidir. Bu çizgiden sonrası dış mekân yani bir bakıma uzay olarak kabul edilir. Van Karman Sınırının ötesi, devlet egemenliğinin son bulunduğu bir başlangıç noktasıdır. Dolayısıyla bu sınırın ötesinde haberleşme, iletişim ve her türlü veri ile bilgi temininde kullanılan uydu cihazlarının bulundurulması, hâlihazırda geçerli uluslararası hukuk kurallarına herhangi bir aykırılık teşkil etmemektedir (McDowell, 2018).

Fakat zaman içinde dünya genelinde belirli verilerin ve bilgilerin koruma altına alınması ile ilgili çeşitli kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Özellikle bankacılık, sigorta ve kredi bilgilerinin muhafaza edildiği şirketler ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde kurumsallaşmıştır. Buralarda depolanan bilgiler konusunda kurumlar, çeşitli güvenceler vermekte ve bu bilgilerin paylaşılması konusunda sıkı tedbirler uygulamaktadır. İsveç, 1970’li yıllardan bu yana devlet izni olmadan bilgisayar dosyalarını veya veri kayıtlarını kurmayı yasa dışı kılan ilk veri yasasını kabul eden ülke olmuştur. Ardından Japonya, Kanada ve Fransa gibi bazı ülkeler, bilgi işlem ve hizmet endüstrilerini korumaya yönelik yeni düzenlemeler getirmişlerdir. Bugün birçok ülke, çeşitli içerikler ile ilgili olarak “gizlilik” veya diğer “veri koruma” yasalarına sahiptir. Buna rağmen bazı devletler, ülkelerinin istenmeyen çeşitli sinyallerden ve verilerden korunması gerektiğini ileri sürmeye devam etmektedir. Bir ülkenin, alıcı ülkenin onayı olmadan çeşitli iletişim araçları kullanarak yayın yapması veya veri göndermesi ulusal siyaset, ekonomi ve kültür açısından bir tehdit olarak algılanmaktadır.

Başka bir deyişle, iletişim sistemleri ve ağlarının ortaya çıkmasına zemin hazırladığı dünya siyasal ve ekonomik topluluğunun ve bununla ilişkili “egemenlik” kavramının yeniden yorumlanması, yeniden tanımlanması ve özel egemenlik sınırlarının belirlenmesine gereksinim vardır. Çünkü günümüz dünyasında gücü ve etkinliği devlet ve hükümetleri geride bırakan çok sayıda ticari kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve uluslararası yapıların varlığından bahsedilmektedir. Buradan hareketle, kitle iletişim araçlarının ulaştığı teknolojik gelişmeyi göz önünde bulundurarak ulus veya başka her türlü devlet

egemenliğinin artık gerçekçi bir söylem olmaktan uzaklaştığını iddia etmek mümkündür.

İnternet ve Sosyal Yaşam

Tarih boyunca insanların yaşantısını derinden etkileyen çok sayıda icadın ve olayların yaşandığı bilinmektedir. İletişim alanındaki icatlar, alfabenin kullanılması ile başlar ve günümüzdeki kitle iletişim araçlarının son biçimlerine kadar uzanır. Fakat kısa bir süre zarfında ve çok etkin biçimde insan yaşantısını en fazla etkileyen icatların başında cep telefonları ile internetin olduğu söylenebilir. Gündelik yaşamda cep telefonları ve internetin kullanımı 25-30 yıllık bir geçmişe sahiptir. Buna rağmen her ikisi gündelik yaşantımızı ve sosyal davranışlarımızı önemli ölçüde değiştirmiş ve insanları kendine bağımlı hale getirmiştir. Cep telefonu ilk olarak Motorola tarafından 1973 yılında üretilmiş ve 1984 yılında piyasa sürülmüş­tür. Son yıllarda ise bir iletişim aracı olarak cep telefonları adeta vücudumuzun bir parçası haline gelmiştir. İnternet ise 1960'lı yıllarda Amerikan istihbaratı için geliştirilmiş daha sonra dünya genelinde kullanılır hale gelmiştir. 2019 yılı itibariyle dünya genelinde 5 milyardan fazla insanın, cep telefonu kullandığı iddia edilmektedir. İnternet kullanımı 2000 yılında dünya genelinde %6,5 iken 2019 yılında %57 civarına yükselmiştir (Global Digital Overview January, 2019). Bunun sonucunda dolaylı sosyalleşme süreçleri ile ilgili yeni biçimler ortaya çıkmıştır.

Sosyalleşme, bireyin bir toplumun yesi haline geldiği, grup ve topluluklarla uyum ve bütünleşme içerisine girdiği bir süreci ifade eder. Bir bakıma sosyalleşme, bireyin sosyal etkileşim kurmak suretiyle, bireyler arası

iletişim kurma yeteneğine sahip olmaya başladığı bir süreçtir. Bu nedenle iletişim, sosyalleşmenin çok önemli bir unsurudur. Sosyalleşme süreçleri sayesinde kültürel unsurlar, kuşaktan kuşağa aktarılır sosyal kurallar öğrenilir, semboller, roller, temsil biçimleri ve yorumların anlamları içselleştirilir. Bu içselleştirme süreci ise medya veya kitle iletişim araçlarının etkisine oldukça açık bir konumdadır. Yeni bilgiler ve fikirler medya ve kitle iletişim araçları aracılığıyla hızla yayılmakta ve kültürel yaşamı biçimlendirmektedir. Medya, iletişim çağında yaşayan insanlar için hayata bakılan pencere veya hayatın bir aynasıdır. Bundan dolayı medya endüstrisinin işleyiş biçimini kavramak, insanların bu çağdaki yaşama koşulları ve gereksinimleriyle yakından ilişkilidir (McDowell, 2018). Medya endüstrisinin en önemli ürünü sosyal ağlardır. Sosyal ağlar gündelik yaşamın zorunlu bir faaliyet alanı haline gelmiş bulunmaktadır. Birçok yetişkin insan, bilgisayar ve cep telefonu aracılığı ile ailesi, iş arkadaşları ve dünyanın farklı yerlerinde yaşayan diğer insanlarla anlık olarak bilgi alışverişi yapabilmektedir. Teknoloji alanındaki gelişmeler sonucunda insanlar, farklı yaşam biçimlerine aşina hale gelmiş bulunmaktadır. Örneğin bireysel düzeyde sosyal ağlar, bireylerin ilgi ve yetenek alanlarına uygun çeşitli bilgilere ulaşmasını ve sosyal çevresine mensup kişilerle iletişim kurmasını sağlar. Ticari alanda ise üreticilerin müşterilerine ulaşabildiği, ürünlerin reklam ve pazarlamasını yapabildiği çeşitli imkânlar sunar. Böylece sosyal medya, çoğu zaman yüz yüze gerçekleşemeyen bilgi alışverişi, iletişim ve etkileşim biçimleri bakımından alternatif bir dünya yaratmıştır. Bunlar elbette medyanın ve kitle iletişim sistemlerinin beraberinde getirdiği birtakım olumlu özelliklerdir. Ma-

dalyonun bir de diğ er yüzünün oldu ğ u göz önünde bulundurulmalıdır. Teknolojik ürünlere aşırı bağımlılık, özel hayatın gizliliğı, verilerin korunması, gitgide artan yalnızlık duygusu ve siber suçlar gibi özellikler medya ve kitle iletişim sistemlerinin yol açtığı olumsuz durumlardır. Özellikle gelişmiş ülkelerde, sosyal ağlarda daha fazla vakit geçiren insanların, sosyal hayattan uzaklaştığı ve yalnız yaşamaya eğilim gösterdiği birçok araştırmada ortaya çıkmıştır. Tek başına yaşama seçeneğı, toplumsal ve kültürel değerlerle uyuşmayan bir özellik olarak kabul edilmektedir. Fakat günümüz dünyasının yaşam koşulları göz önünde bulundurulduğunda, bu seçenek oldukça kolay gibi görünmektedir. Çünkü yalnız yaşamak daha fazla özgürlük ve bireysellik ile daha az sorumluluk ve çeşitli yüklerden uzak kalmayı beraberinde getirmektedir (Snel, 2017).

Goffman'a göre, sosyal ilişkiler ve etkileşimler düzeni esas olarak yüz yüze ve kişilerarası kurulan temas sonucunda ve iki ya da daha fazla kişinin fiziksel olarak birbirlerinin farkında olduğu bir ortamda oluşur (1983). Fakat insanların daha fazla hareket etme imkânı bulduğu günümüz dünyasında, medya aracılığı ile yayılan kültür, insanların duygu ve düşünce dünyalarını, fiziksel bir ortam olmaksızın bile derinlemesine etkilemektedir. Kitle iletişim araçları, bireyselleşme durumunu teşvik eden ve tetikleyen bir iç dinamiğe sahiptir bundan dolayı bireylerin kişisel bilgi ve yaşam alanlarının gittikçe genişlemesi yeni bir gündelik yaşam biçimini ortaya çıkarmaktadır.

Medya, Birey ve Siyasal Yaşam

Medya ve siyaset arasındaki ilişkinin niteliği, devletin politik sistemine göre değişebilen bir özellik arz etmektedir. Bu ilişki ise genel olarak kontrol veya iş birliği şeklindedir. Bazı ülkelerde, medyanın içeriği hükümetin sıkı bir denetimine-kontrolüne tabidir. Bu tür ülkelerde politik sistem büyük ölçüde otoriterdir. Otoriter yönetimlerde hükümetler, medyayı iktidarı sürdürmenin ve elde tutmanın araçlarından birisi olarak kullanır. Bazı otoriter rejimlerde, medya kuruluşları özeldir fakat hükümetler ihtiyaç duyduğunda kendi görüşlerini dayatabilmek için çeşitli araçlara başvururlar. Örneğin, hükümet aleyhine olumsuz bir içerik taşıyan yayınlar yasaklanıp sansürlenabilir, medya kuruluşlarının yayın ruhsatları iptal edilebilir, hükümete meydan okuyan medya patronlarına ve çalışanlarına yönelik (işkence, hapis gibi) baskılama tekniklerine başvurulabilir (Gehlbach ve Sonin, 2014). Oysa medyanın hükümetten bağımsız bir kurum olarak çalışması gerektiği düşüncesi 17. ve 18. yüzyıllara kadar dayanır. Bu düşünce, o zamanlar otoriter egemenliğe itiraz eden ve modern demokrasinin ideolojik temellerini ortaya atan liberal özgürlükçü (John Stuart Mill ve John Locke gibi) siyaset felsefecileri tarafından ortaya atılmıştır. Otoriter yöneticiler vatandaşların devlete hizmet etmek için yaşadıklarını düşünürken, liberal özgürlükçüler hükümetin vatandaşlara hizmet etmek için yaratıldığına inanmışlardır. Aynı şekilde, liberal özgürlükçüler, bir toplum içindeki karar verme mekanizmalarının sadece bir azınlığın elinde yoğunlaşmaması ve vatandaşlar arasında dağılması gerektiğini savunmuşlardır. Bir tarafta halkın kendi kendini yönetemediğini diğer tarafta ise insanların kendi çıkarlarına uygun hareket edeceğini savunan bu iki

zıt düşüncenin, bugün hala var olduğunu söylemek mümkündür.

Bugün dünyadaki pek çok ülkede, hükümet ve medya arasında iş birliğine dayanan bir ilişki vardır. Ulusal hedeflere ulaşmak amacıyla medya ve hükümet, yakın iş birliği içindedir ve bundan dolayı medya ile hükümetin çıkarları birbiriyle örtüşmektedir. Medya, en az devlet müdahalesi ile bağımsız bir kurum olarak faaliyet göstermektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde medya ve hükümetler arasındaki iş birliği büyük ölçüde eğitim, sağlık, ekonomi ve kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması alanında yoğunlaşmaktadır (Leeson, 2008). Demokratik örgütlenmelerde vatandaşların kendilerini ilgilendiren konulardaki tartışmalara katılmaları ve kişiler arası iletişim süreçlerine dâhil olması gerektiğine dair bir kültür vardır. Çünkü demokrasi, vatandaşların karar verme mekanizmalarına katılma hakkı ve sorumluluğunun olduğu bir siyasal ideal olarak bilinir. Görsel ve yazılı medya ise kamuoyunu ilgilendiren tartışmaları ortaya koyan ve yayan kurum olarak kabul edilir. Oysa medyanın değişen doğasıyla birlikte, demokratik söylemin doğası çarpıcı biçimde değişmiştir. Medyanın bu alanda katkıda bulunduğu en önemli unsurlardan birisi, modern zamanlarda ortaya çıkan televizyon ve radyo tartışma programlarının, kamusal tartışma unsurlarını eğlence ile birleştiren yayın programları haline gelmiş olmasıdır. Tartışma programları sıradan insanların tartışmalara katılabileceği forumlar gibi görünse de esas olarak gerginliklere ve gündemi belirlemeye yönelik polemiklere yol açar hale gelmiştir (Hay, 2007). Medya yöneticileri izleyicinin ilgisini siyasi konjonktüre çekmek yerine tartışmayı bir tür dramatisasyona çevirmektedir. Birçok durumda medyanın söz konu-

su programlar aracılığıyla, siyasal düşünceyi ve ifade özgürlüğünü çarpıcı biçimde boğduğu iddia edilmektedir. Siyasi partiler ile doğrudan temas kuramayan sıradan vatandaşlar, medyanın bu tavrı yüzünden kendilerini tartışmanın dışında görmekte ve kendi yaşantılarını ilgilendiren siyasetten uzaklaşmaktadır. Siyasi seçkinler ise egemenlik alanlarını böylece daha da genişletmektedir.

Koşullar ülkeden ülkeye farklılık arz etse de medya kuruluşları, hükümet programlarını kendi çıkarları doğrultusunda olduğu sürece hükümeti örtülü biçimde destekleme eğilimindedir. Ulusal kalkınma ve siyasal istikrar, yayın ve reklam gelirleri ile ayakta duran medya kuruluşlarının varlığını sürdürmesinin tek yoludur. Medya özellikle kapitalist sistemde tüketici odaklı ekonomilerin yaratılmasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla hükümetler medyayı toplumda meşru ve bağımsız bir kurum olarak gördüğünü deklare etmek suretiyle, medya ile olan iş birliğini sürdürmektedir. Bu iş birliği genellikle serbest pazar ekonomisinin hâkim olduğu demokratik ülkelerde daha sık görülür. Medya üzerindeki politik veya ekonomik kontrollerin yokluğunda siyasi partiler veya hükümetler, vatandaşlara ulaşmak ve politik gündemlerini tanıtmak için medya ile iş birliği yapmak zorundadır. Buna karşılık, medya kuruluşları siyasi partileri ve hükümetleri özgürce eleştirebilir ve genellikle belirli siyasal eylem ve politikalara meydan okuyabilir.

Medyanın yanı sıra iletişim biçimlerinin niteliğini değiştirmiş olan internet, halkın siyasal eğilimleri üzerinde son derece etkilidir. İnternet üzerinden anlık bilgi ve düşünce paylaşımı, insanlara ve politikacılara, birbirleriyle ve devletle bağlantı kurmaları için yeni bir ortam sağlamak ve böylece demokratik değerleri ve faaliyetleri

geliştirirken siyasi alanı genişletebilmektedir (Gehlbach ve Sonin, 2014). İnternet; siyasi aktörler, çıkar grupları ve üçüncü taraflar için büyük ölçüde açık bir forum sağladığı için, siyasi tartışma ve etkileşim açısından yeni bir alandır. Bu alan ise politik sistemin işleyişini ve yapısını ciddi biçimde etkilemektedir (Norris, 2001).

Vatandaşların siyasal yapılara yönelik tutumları, ulaşılabildikleri bilgiler ölçüsündedir bu yüzden internet vatandaşlar için çok önemli bir bilgi kaynağı haline gelmiştir. Daha doğrusu, internet üzerinden sağlanan bilgiler ile ortalama bir insan, fikir edinmek ve tutum geliştirmek için nelerden yararlanabileceğini öğrenebilir. İnternet ayrıca yeni bilginin yayılması ve paylaşılması açısından yeni bir mekân yaratmıştır ve bireylerin, eski ile yeni bilgi alanını karşılaştırıp yeniden tanımlayarak politik tutumlar geliştirmelerinde etkili olabilmektedir. İnternet ayrıca, fiziksel olarak birbirinden uzak olan insanları birbirine bağlar ve özellikle başkalarıyla paylaşılabilir veya sınırlandırılabilir bilgi alışverişinde bulunmayı sağlar. Teorik olarak, internet farklı toplumsal koşullar ve görüşlerle karşılaşma fırsatını verir. Bu fırsat ise var olan olumsuz toplumsal koşullara ve devlet rejimine yönelik muhalif bir tutumun gelişmesinde etkili olmaktadır.

İnternet, mevcut bilgilerin kapsamını ve içeriğini değiştirip yaydıkça, farklı ülkelerde yeni alternatif görüşler ortaya çıkmakta ve siyasal tutumlar değişmektedir. Dolayısıyla, internet önemli bir tutum, ideolojik ve sonuçta kurumsal değişimin aracı olabilmektedir. Bu değişim özellikle, iletişimi, siyasal yaşamı ve örgütlenmeyi kısıtlayan kurumlar aracılığıyla iktidarını sürdüren ülkelerde daha fazla görülmektedir. Örneğin, Twitter ve Facebook gibi sosyal medya sistemleri, Orta Doğu'daki demokratik

hareketlerin örgütlenmesine ve desteklenmesine yardımcı olmuştur (Beck ve Hüser, 2012).

Literatürde ise internetin bireylerin siyasal veya sosyal tutumlarını değiştirmesi üzerindeki etkisine dair çalışmalar farklılık arz etmektedir. Tutumların değişmesi, büyük ölçüde bağlamın özellikleri ile yakından ilintilidir. Fakat kesin olarak günümüzde internet, insan yaşantısında önemli bir yer işgal etmektedir. Teknoloji ve özellikle kitle iletişim sistemlerinin gelişmesi hızla ilerlerken, siyasal ve sosyal değişimin yönünü belirlemek oldukça zorlaşmaktadır. Bu bakımdan söz konusu teknolojilerin yaygın biçimde kullanıldığı ülkeler ile bu teknolojilerin kullanımının kısıtlandığı ülkeler arasında önemli farklar oluşmaktadır. Birinci gruptaki ülkeler; bilgi üretimi, teknoloji, yaşam standardı ve ekonomik gelişmişlik bakımından diğerlerinden daha üstün bir konumda iken, ikinci gruptaki ülkeler, tahakküm ilişkilerinin kendisini ağır biçimde hissettirmesinden ötürü çeşitli siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlarla uğraşmaktadır. Çünkü internet büyük ölçüde açık erişim protokolü çerçevesinde, özgür ve sınırsız bilgi alışverişi ve paylaşımına imkân tanır (Howard, 2011). Statükonun sürdürülmesi ve bazı siyasi aktörlerin çıkarlarının korunması için internet erişimi kontrol altına alınabilir fakat internet ortamında bilgiye erişimi kısıtlama veya sınırlandırma çabaları günümüz dünyasında beklenmeyen sonuçlar doğurabilir. Devletin interneti kontrol altına almaya çalışmadığı ülkelerde bile, politik aktörler çoğu zaman klendilerine yönelik tutumları ve algıları yönlendirmek için interneti gücünü açıkça etkilemeye çalışırlar. Bunlara rağmen internet kullanımı ve erişimi konusundaki kontrol mekanizmalarının tamamına yakını, devleti ve hükümetlerin elindedir. Yaygın

kanaat ise bir ülkede bilgiye erişimin sınırlandırılmasının, toplumsal değişmeye olumsuz biçimde etki edeceği yönündedir (Wagner ve Gainous, 2013).

Medyayı belirli bir anlatıyı bastırmak, statükoyu zorlayan verileri filtrelemek ve vatandaşların algılama şeklini kontrol etmek, otoriter bir yönetimin hakim olduğu ülkelerde geçerli olan bir uygulamadır. Ancak çoğu zaman internet veya belirli web sitelerine erişiminin kısıtlanmasından ötürü alternatif birtakım yollar ortaya çıkmaktadır. Farklı portallar veya Proxy ayarları kullanılarak, devlet ve hükümetlerin uyguladığı kısıtlamalar kolayca aşılabılır. Bazen de filtreleme ve kısıtlamaları aşmak amacıyla, politik bilgilerin farklı amaçlarla kurulan web sayfalarında paylaşılması stratejisi de kullanılmaktadır (Howard, 2011). Filtreleme ve kısıtlama gibi uygulamalar, genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sıkça karşılaşılan, devletlerin kendi gelişmişlik seviyesi ile ilişkili olmasından ötürü, çoğu zaman amacına ulaşmaktadır ve devletin kapalı bir toplum olarak varlığını sürdürme konusundaki eğilimini göstermektedir. Oysa günümüz dünyasında, gelişen teknoloji ile birlikte devletler, artan ve çeşitlenen yurttaşlarına, medya ve internet aracılığı ile daha kolay iletişim kurabilmektedir. Bundan dolayı kitle iletişim araçları, birey ve devlet arasındaki entegrasyonun beraberinde politik ve ekonomik istikrarı getireceği öngörülmektedir. Çünkü gelişmekte olan dünyada, siyasal yapılar teknolojiye karşı son derece zayıf hale gelmiş olup bilgi ve iletişim alanında kısıtlamalara gitmesi, kendi kendini yok etmesi sürecini başlatacaktır.

SONUÇ

İyisiyle kötüsüyle medya ve kitle iletişim araçları, bütün insanlar tarafından kullanılan teknolojik ürünlerdir. Saniyeler içinde kurulan küresel iletişim, birbirinden uzak bölgeleri yakınlaştırmakta ve yeni fikirler ile bilgilerin yayılma hızını arttırmaktadır. Eğitimden sağlığa, ekonomiden siyasete, haberleşmeden eğlenceye kadar birçok alanda bugünün dünyası, medya ve kitle iletişim araçları ile örülmüş bir ağın içerisinde dönmektedir. Medya ve kitle iletişim ağları, hayali birlikteliklerin ve hayali bir dünyanın yaratılmasında önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Bu bakımdan ele alındığında ulusal sınırlar aşılmakta ve küresel bir kültürün önü açılmaktadır. Küresel kültürün nasıl bir içeriğe sahip olacağına dair öngörüler ise oldukça farklılaşmıştır. Bir tarafta dünyanın dört bir yanına haber ve bilgi akışını sağlayan uluslararası kanallar, benzer veya birbirine son derece yakın eğlence ve beğeni unsurlarını ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası kanallar aracılığı ile büyük medya kuruluşları tarafından ödül verilen yayımlar, filmler veya şarkıların tanıtımları ve reklamları yapılırken, küresel bir kimliğin temellerinin ortaya atılması amaçlanmaktadır. Diğer tarafta ise ulusal kültürlerin önemine ve değerine yönelik ulusal kanalların yayımları yer almaktadır. Böyle bir yayım ortamında bireysel düzeyde ulusal ve küresel kimliklerin çatışmasının kaçınılmaz olduğunu söylemek mümkündür.

Medya ve kitle iletişim araçları, ulaşılabilir olduğu sürece sosyal ve politik yaşamı şekillendirebilen bir güce sahiptir. Medya ve internet, insanların tutum, düşünce ve duyguları üzerinde etkili bir alan olduğuna göre sadece bir teknolojik araç olmaktan daha fazlasıdır. Çünkü siyasal ve sosyal bakımdan yeni ve alternatif yaşam biçimle-

rinin öğrenilmesinin önünü açmıştır ve gerek ulusal gerekse de küresel oluşum ve örgütlenmelerin tesis edilmesinde önemli bir işlev görmektedir. Ayrıca hayatın bir alanında kullanılarak yaygın bir aktivite haline gelmiş bulunmaktadır. Birey ve gruplar kitle iletişim araçları veya internet üzerinden sosyal etkileşime girmektedir. Sosyal etkileşim ve iletişim imkânlarını ortaya çıkaran çok sayıda fonksiyonel web sayfalarının olduğu bilinen bir gerçektir. Bu web sayfalarına genel olarak sosyal medya adı verilmektedir.

Sosyal medya, sosyal ve siyasal ideolojilerin yapılandırılmasında, içselleştirilmesinde ve demokratik katılımcı yönetimlerin varlığını koruması ve sürdürmesinde çok sayıda önemli işlevler üstlenmiştir. Bununla birlikte, sosyal medyanın bilinçsiz veya kontrolsüz biçimde kullanılması, yeni türden sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kitle iletişim araçlarının beraberinde getirdiği olumsuz özellikler arasında, aşırı bireyselleşme, sosyal hayattan uzaklaşma, özel hayatın ve bilgilerin gizliliğinin riske girmesi, siber suçlar (dolandırıcılık, banka hesaplarının ele geçirilmesi gibi), kitleleri etkilemeye yönelik asılsız yayınlar, şiddet ve nefret söylemlerinin yaygınlaşması gibi sorunlar yer almaktadır.

Bütün bunlar, medya teknolojilerinin toplumsal yaşama nüfuz ettiğinin ve hayatın her alanında yeni değişikliklere yol açtığına önemli göstergeleridir. Medya teknolojileri ve ürünleri sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda kurumsal ve kolektif biçimde tüketilen ve içselleştirilen bir varlık alanına sahiptir.

KAYNAKÇA

- Bagdikian, Ben. (1989). Concerning Hearts and Mind: The Lords of the Global Village, *The Nation*, June 12.
- Baller, S., Dutta, S., and Lanvin, B (2016) The Global Information Technology Report 2016. Innovating in the Digital Economy. World Economic Forum.
- Beck, M. and Hüser, S. (2012). Political Change in the Middle East: An Attempt to Analyze the “Arab Spring”. *German Institute of Global and Area Studies*.
- Bell, Daniel, *İdeolojilerin Sonu, Ellilerdeki Siyasi Fikirlerin Tükenişine Dair*, Ankara: Sentez Yayınları.
- Damon, Lisa J. (1986). Fordham Freedom of Information versus National Sovereignty: The Need for a New Global Forum for the Resolution of Transborder Data Flow Problems. *International Law Journal* Volume 10, Issue 2. Article 4.
- Dijankov, Simeon and, Tatiana Nenova. (2002). Who Owns the Media?. *The Journal of Law and Economics*. October.
- Eriksen, TH. 1999. Globalization and the politics of identity. UN Chronicle (autumn). [O]. Available: [Http://fol.uio.no/geirthe/UNChron.html](http://fol.uio.no/geirthe/UNChron.html) Accessed on 2010/11/29
- Fukuyama, Francis (2003). *Tarihin Sonu mu?* Vadi Yayınları: İstanbul.
- Gehlbach, S. And Sonin, K. (2014). Government control of the media. *Journal of Public Economics*, 118. 163–171
- Global Digital Overview January (2019). <https://datareportal.com/reports/digital-2019-global-digital-overview>
- Goffman, Erving (1983), ‘The Interaction Order’, *American Sociological Review*, Vol. 48, No. 1, pp. 1–17.
- Hay, Colin. (2007). *Why We Hate Politics*. Cambridge: Polity Press
- Howard, N. Philip. (2011), *The Digital Origins of Dictatorship and Democracy*, Oxford University Press, New York.

-
- Huntington, Samuel P. (2018). *Medeniyetler Çatışması*. Vadi Yayınları: İstanbul.
- Kastrisios, C. And Tsoulos, L. (2017). *Maritime Zones Delimitation - Problems and Solutions. Proceedings of the International Cartographic Association*, Atteca, Greece.
- Leeson, Peter T., (2008). Media freedom, political knowledge, and participation. *Journal of Economic Perspective*. 22 (2), 155–169.
- Manyika, j., and Roxburgh, C. (2011). The great transformer: The impact of the Internet on economic growth and prosperity, *McKinsey Global Institute*.
- McDowell, Jonathan C. (2018). The Edge of Space: Revisiting the Karman Line. *Acta Astronautica*. 151. July.
- McLuhan, Marshal. (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. New York: Signet.
- Ozanich, G.W. and Wirth, M.O. (2004). *Wirth Structure and Change: A Communications Industry Overview in Media Economics: Theory and Practice*. Lawrence Erlbaum Associates: New Jersey.
- Pepper, R., Garrity, J., LaSalle, C. (2016). Cross-Border Data Flows, Digital Innovation, and Economic Growth. *The Global Information Technology Report*.
- Read, William. (1979). Information as a National Resource, *Journal of Communication* 29 (1): 172-178.
- Snel, K.D.M. (2017). The rise of living alone and loneliness in history. *Social History* 42(1):2-28. January.
- Wagner, K.M. and Gainous, J. (2013), Digital uprising: the internet revolution in the middle east, *Journal of Information Technology and Politics*, Vol. 10 No. 3, pp. 261-275.
- Warf, Barney. (2007). Oligopolization of Global Media and Telecommunications and its Implications for Democracy. *Ethics Place and Environment*. April.10(1):89-105.